НАСТАВНО-НАУЧНОМ ВЕЋУ
ФИЛОЗОФСКОГ ФАКУЛТЕТА
УНИВЕРЗИТЕТА У БЕОГРАДУ

# РЕФЕРАТ О ЗАВРШЕНОЈ ДОКТОРСКОЈ ДИСЕРТАЦИЈИ

Наставно-научно веће Филозофског факултета у Београду нас је на својој XV редовној седници, одржаној дана 05.11.2026. године, изабрало у комисију за оцену и одбрану докторске дисертације *Проблем усклађивања мултидисциплинарног описа нематеријалног наслеђа и његовог очувања дигиталним документовањем. Приједлог дигитализације баштине друштва „Бокељска морнарица“*, кандидаткиње Иве Љесар. Пошто смо прегледали добијену дисертацију, подносимо Већу следећи извештај.

**Основни подаци о кандидату и дисертацији**

Ива Љесар је рођена 1982. године у Котору. Завршила је основне студије историје уметности на Филозофском факултету Универзитета у Београду 2007. године. Дипломски рад „Нематеријална културна баштина као чувар културног идентитета – примјер Бокељске морнарице и њеног Кола“, написала је и одбранила под менторством проф. др Драгана Булатовића. Након стицања звања дипломиране историчарке уметности, на истом факултету је наредне 2008. године уписала докторске студије историје уметности, при Семинару за музеологију и херитологију Одељења за историју уметности.

Током докторских студија кандидаткињин научноистраживачки рад био је усмерен ка проучавању нематеријалне културне баштине, питањима њене заштите, документовања и очувања, са посебним интересовањем за могућности примене дигиталних технологија у документовању баштинских садржаја. Поред испуњених испитних задатака, у складу са планом и програмом докторских студија, истраживање Бокељске морнарице, започето током израде дипломског рада, настављено је учешћем на домаћим и међународним скуповима и непосредним радом на документацији нематеријалних културних добара. Почетком 2011. године кандидаткиња је предала и одбранила образложење предлога теме докторске дисертације под насловом *Проблем усклађивања мултидисциплинарног описа нематеријалног наслеђа и његовог очувања дигиталним документовањем. Приједлог дигитализације баштине друштва „Бокељска морнарица“*. Наставно-научно веће Филозофског факултета у Београду је на својој X редовној седници, 17.02.2011. године, прихватило извештај с предлогом теме, а Веће научних области друштвено-хуманистичких наука Универзитета у Београду, на седници одржаној 01.03.2011. године, дало је сагласност. За ментора је именован проф. др Драган Булатовић.

Након прихватања предлога теме, а у складу са њеним предметом, циљевима и методологијом, колегиница Љесар је током 2012. и 2013. године учествовала у раду стручног тима ангажованог на изради елабората за утврђивање културних вредности првих нематеријалних културних добара у Црној Гори: Бокељске морнарице, Бокељске ноћи, Фашинаде и вештине израде добротске чипке. То непосредно искуство у истраживању, анализи и систематизацији различитих врста баштинске грађе представљало је значајно полазиште за даљи научни рад, посебно за разматрање методолошких питања дигиталног документовања и повезивања података о материјалним и нематеријалним садржајима културне баштине. Због одласка у пензију проф. др Драгана Булатовића, одлуком Наставно-научног већа Универзитета у Београду – Филозофског факултета од 15.05.2025. године, измењена је Одлука од 17.02.2011. године, чиме је за ментора именован проф. др Милан Попадић.

Крајем октобра 2026. године, кандидаткиња Ива Љесар је предала рукопис докторске дисертације под насловом *Проблем усклађивања мултидисциплинарног описа нематеријалног наслеђа и његовог очувања дигиталним документовањем. Приједлог дигитализације баштине друштва „Бокељска морнарица“*. Дисертација је израђена у складу са одобреним предлогом теме, а формално уређена на основу *Упутства о облику и садржају докторске дисертације која се брани на универзитету у Београду*. Поред додатних прилога које предвиђа упутство, основни корпус дисертације садржи двеста двадесет једну страну рачунарски обрађеног текста, са адекватним референцијалним апаратом и графичким прилозима.

**Предмет и циљ дисертације**

Предмет докторске дисертације јесте проблем усклађивања мултидисциплинарних описа нематеријалног културног наслеђа и могућности његовог очувања дигиталним документовањем, разматран на примеру наслеђа Друштва „Бокељска морнарица“. Полазећи од чињенице да се сазнања о културном наслеђу формирају у различитим научним дисциплинама, институционалним оквирима и документарним поступцима, кандидаткиња утврђује могућности њиховог повезивања у јединствену документациону целину, уз очување специфичности, порекла и контекста настанка појединачних података и извора. Оригиналност истраживачке идеје огледа се у настојању да се развије целовит методолошки приступ који дигитално документовање заснива на успостављању и очувању односа између документованог садржаја, података, извора, времена и различитих поступака њиховог стручног и научног утврђивања. На тај начин дигитализација се разматра не само као технолошки поступак, већ и као сложен херменеутички, документациони и научноистраживачки процес.

Отуда је основни циљ истраживања развијање методолошког модела интегралног документовања којим би се омогућило повезивање различитих врста података о нематеријалном и материјалном културном наслеђу, уз очување њихових садржинских, временских и интерпретативних особености. Посебна пажња посвећена је утврђивању односа између културне праксе, њених појединачних остварења и документационих

записа који о њима сведоче, као и повезивању историјских извора, материјалних предмета, знања и искустава носилаца наслеђа и институционалних тумачења.

**Основне хипотезе од којих се полазило у истраживању**

Основна истраживачка хипотеза заснива се на претпоставци да је мултидисциплинарне описе нематеријалног културног наслеђа могуће ускладити успостављањем интегралне документационе структуре која повезује податке различитог порекла, уз очување њихових временских, садржинских и интерпретативних особености. Полазна претпоставка подразумева да интегралност документације не произлази из простог обједињавања постојећих записа, већ из систематског утврђивања и документовања односа између садржаја, извора и сазнања која се на њих односе.

У оквиру основне истраживачке претпоставке испитивано је неколико посебних аспеката. Први се односи на могућност повезивања нематеријалних и материјалних елемената културног наслеђа у оквиру заједничке документационе структуре, уз очување посебних својстава сваког од њих. Други се тиче разликовања времена настанка извора, времена документованог догађаја и времена накнадне документационе обраде, што представља предуслов за праћење промена културних пракси и развоја сазнања о њима. Коначно, испитивана је могућност укључивања знања и искустава носилаца наслеђа, различитих институционалних одређења и научних интерпретација, уз очување података о њиховом пореклу, ауторству и документационом статусу. Резултати истраживања и спроведене евалуације потврдили су основну претпоставку, како на нивоу теоријско-методолошке поставке, као и у конкретном случају представљени су на примеру документационе грађе Бокељске морнарице.

**Кратак опис садржаја дисертације**

Докторска дисертација састоји се од увода, три тематска поглавља и закључка, у оквиру којих се истраживачки проблем разматра од теоријског и концептуалног одређења културног наслеђа, преко методолошких питања његовог документовања, до развоја и примене конкретног модела интегралног документовања на примеру Бокељске морнарице.

У уводном делу образложени су предмет, циљеви и методолошки приступ истраживању, као и основне истраживачке претпоставке. Посебно је указано на проблем повезивања различитих врста документационе грађе и сазнања о културном наслеђу, насталих у различитим дисциплинарним и институционалним оквирима.

Друго поглавље посвећено је теоријском разматрању културе и културног наслеђа. У њему се анализирају различита концептуална и терминолошка одређења наслеђа, однос материјалних и нематеријалних вредности, као и друштвени и институционални процеси његовог препознавања, вредновања и заштите. Посебно се разматрају улога заједнице у очувању и преношењу нематеријалног наслеђа, утицај

институционалних и нормативних оквира, као и значај UNESCO-ових конвенција и механизама заштите.

Треће поглавље бави се моделима документовања културног наслеђа и методолошким питањима њеног обједињавања и дигитализације. Разматрају се документациони стандарди и концептуални модели, могућности функционалног повезивања података, комплементарност различитих информационих система и етички аспекти дигиталног документовања. Посебна пажња посвећена је примени вештачке интелигенције, „дигиталних близанаца“, проширене и виртуелне стварности, као и партиципативним моделима документовања у којима заједница учествује у препознавању, тумачењу и очувању сопственог наслеђа.

Централни део дисертације представља четврто поглавље, у којем се на примеру Бокељске морнарице разрађује и примењује предложени модел интегралног документовања. На основу анализе историјских извора, институционалне документације, културних пракси, материјалних предмета и знања носилаца наслеђа, дефинишу се основни захтеви интегралног приступа. Развијен је методолошки поступак документовања, а затим и метамодел који утврђује основне категорије, својства и релације неопходне за повезивање различитих врста података. На основу њега обликован је модел интегралног документа Бокељске морнарице и размотрене могућности његове примене у истраживачком раду и дигиталним информационим системима. Поглавље се завршава евалуацијом предложеног метамодела, којом се проверава његова унутрашња доследност и могућност одговора на документационе захтеве утврђене истраживањем.

У закључном поглављу систематизовани су резултати истраживања, размотрени домети предложеног методолошког приступа и утврђене могућности његове даље разраде и примене у области дигиталног документовања културног наслеђа.

**Остварени резултате и научни допринос**

Научни доприноси дисертације остварени су у области музеологије и херитологије, то јест у њеним аспектима који се тичу методологије документовања и дигиталног очувања културног наслеђа. Основни резултат јесте развој оригиналног методолошког приступа интегралном документовању нематеријалног културног наслеђа, заснованог на повезивању различитих врста документационих података уз очување њиховог порекла, временског одређења, документационог статуса и интерпретативних особености. У оквиру тог резултата, нарочито се истичу два аспекта. Први је разрада методологије интегралног документовања у седам међусобно повезаних корака, од идентификовања и разграничења предмета документовања, утврђивања порекла и извора података, просторног и временског одређења, анализе својстава и односа документованих садржаја, до њиховог формализовања, семантичког повезивања, укључивања знања заједнице и континуираног праћења промена. Други је разликовање три нивоа интегралног документовања: метамодела, модела интегралног документа и интегралног документа. На тај начин је развијен приступ који превазилази ограничења појединачног и изолованог документовања културног наслеђа и омогућава

успостављање јединствене документационе структуре у којој се различита сазнања о истом културном феномену могу међусобно повезивати, упоређивати и проверавати.

Посебан допринос дисертације огледа се у прецизнијем методолошком одређењу односа између културне праксе, њених појединачних извођења и документационих записа на конкретном примеру Бокељске морнарице. Показано је да се културна пракса не може документовати искључиво посредством материјалних сведочанстава (фотографија, аудиовизуелних записа или писаних описа), већ је неопходно успоставити односе између саме праксе, њених учесника, појединачних догађаја, материјалних предмета, простора и времена у којима се остварује. На тај начин омогућено је документовање континуитета, промена и различитих облика испољавања нематеријалног наслеђа.

**Објављени и саопштени резултати који чине део докторске дисертације**

У периоду похађања докторских студија и током израде тезе, кандидаткиња је објавила више научних радова који се непосредно односе на предмет истраживања, као и на резултате докторске дисертације. У њима се може пратити развој идеје од појединачног феномена документовања баштине Бокељске морнарице, ка стварању модела мултидисциплинарног описа нематеријалног наслеђа и његовог очувања дигиталним документовањем. Међу тим радовима се издвајају:

Antović (Ljesar), Iva. „Nematerijalna kulturna baština i UNESCO - primjer Bokeljske mornarice i njenog Kola“. Boka: zbornik radova iz nauke, kulture i umjetnosti, br. 28-29, Herceg Novi: Gradska biblioteka i čitaonica Herceg Novi, 2009, str. 317-329.

Antović, Iva. „Savremena sagledavanja Kola Bokeljske mornarice, kao identifikovanog nematerijalnog kulturnog dobra“. U: Dvanaest vjekova Bokeljske mornarice: zbornik radova sa međunarodnog naučnog skupa, Kotor, 2010, str. 175-184.

Antović (Ljesar), Iva „Nematerijalna baština kao čuvar kulturnog identiteta - primjer Bokeljske mornarice i njenog Kola“. U: CRAFTATTRACT - tradicijski obrti - nove atrakcije za kulturni turizam, Gornja Stubica: Muzeji Hrvatskog zagorja, 2011, str. 31-43.

Antović (Ljesar), Iva. „Digitalizacija dokumentacije nematerijalne kulturne baštine kao jedan od osnovnih instrumenata njene zaštite - primjer Bokeljske mornarice i njenog Kola“. U: Zbornik radova Druge regionalne naučno-stručne konferencije ICOM SEE „Procena rizika za kulturno i prirodno nasleđe u regionu Jugoistočne Evrope", Beograd-Niš, 2012, str. 89-101.

Ljesar, Iva, i Vuk Vujović. „Artificial Intelligence in Digital Systems for Documenting and Safeguarding Intangible Cultural Heritage“. ALFATECH - Smart Cities and Modern Technologies 2026 (рад прихваћен за објављивање у зборнику радова)

Као нарочит резултат остварен у току рада на изради докторске дисертације истиче се рад на елаборату за утврђивање Бокељске морнарице за нематеријално културно добро, чији је кандидаткиња била главни уредник и аутор. На основу израђеног елабората, Управа за заштиту културних добара Црне Горе донела је 2013. године

решење којим је Бокељској морнарици утврђен статус нематеријалног културног добра од националног значаја. Тиме је показано да поред научних домета, таква врста истраживања остварује и шири друштвени и културни допринос.

**Закључак**

На основу претходно наведеног, закључујемо да је дисертација кандидаткиње Иве Љесар под називом *Проблем усклађивања мултидисциплинарног описа нематеријалног наслеђа и његовог очувања дигиталним документовањем. Приједлог дигитализације баштине друштва „Бокељска морнарица“*, урађена у свему према одобреној пријави, да је оригинално и самостално научно дело и да су се стекли услови за њену јавну одбрану.

У Београду,
16.11.2026.

_____
др Милица Божић Маројевић, ванредна професорка

_____
др Никола Крстовић, ванредни професор

_____
др Бојана Богдановић, виша научна сарадница
Етнографског института САНУ

_____
др Марија Шеган-Радоњић, научна сарадница
Математичког института САНУ

_____
др Милан Попадић, редовни професор, ментор